

MONIKULTTUURISUUS

0,5 OV (20 TUNTIA)

Henna Kämäräinen

Tavoitteet ja keskeinen sisältö

- *Tavoitteet*
- Tutkinnon suorittaja ymmärtää kulttuurin merkityksen vaikutusta omaan työhön ja työskentelyyn ja oppii toimimaan ammatillisesti eri kulttuuritaustoista tulevien kanssa.
- *Keskeinen sisältö*
- Perehdytään suomalaiseen valtakulttuuriin. Tutustutaan suomalaisiin vähemmistökulttuureihin sekä paikallisiin vähemmistökulttuureihin. Käsitellään monikulttuurisuutta ja kasvatusta kulttuurisena ilmiönä, sosiaalistumisena ryhmän ja yhteisön arvomaailmaan ja sääntöihin.

Aikataulu ja tuntien sisällöt

- ti 27.3. 2 tuntia Mitä on kulttuuri? Suomalainen valtakulttuuri.
- Ke 28.3. 2 tuntia Suomalaiset/paikalliset vähemmistökulttuurit; saamelaiset → vierailu Arktikumiin
- Ke 4.4 2 tuntia Mitä on kulttuuri jatkuu: Suomalainen valtakulttuuri; esitelmät. Suomalaiset vähemmistökulttuurit; saamelaiset. Sosiaalistuminen, kasvaminen osaksi yhteisöä, arvomaailmat ja säännöt.
- To 5.4. 2 tuntia Suomalaiset/paikalliset vähemmistökulttuurit; → vierailu Moninetiin (+ ennakkomateriaali)
- Ti 10.4. 2 tuntia Vierailu kotoutumiskoulutuksen ryhmään AIKA!!?
- To 12.4. 2 tuntia Monikulttuurisuus ja kasvatus; kasvatus eri kulttuureissa, kurssin yhteenveto, tehtävät

Suomalainen kulttuuri

- Lämmittelytehtävä:
- Kuvittelemme tilanteen, jossa ulkomaalainen vieras on tulossa vierailulle Suomeen. Hänellä ei ole ennestään mitään, ei yhtään mitään tietoa Suomesta ja suomalaisista. Esitelkää Suomea, suomalaisia ja suomalaisuutta vieraalle. Kertokaa esimerkiksi:
- Millainen maa Suomi on? (Luonto, sijainti jne.)
- Millainen on suomalainen ihminen?
- Millainen on suomalainen kulttuuri? (Juhlat ja tavat)
- Mistä Suomi on tunnettu? / Mistä suomalaiset ovat tunnettuja?
- Muuta?

Kulttuurin määritelmää

- Kulttuurin (lat. “cultura” – maanviljely, jalostus) käsitteen **yksiselitteinen määrittely on mahdotonta**. Kulttuurin käsitteen voi määritellä monesta eri lähtökohdasta ja käsitettä käytetään yleisesti jokapäiväisessä kielessä synonyyminä sanalle taide. Käsitteenä kulttuuri on kuitenkin monipuolisempi.
- Kulttuurilla tarkoitetaan **yhteisten merkitysten järjestelmiä**, joita samaan yhteisöön, ryhmään tai kansakuntaan kuuluvat ihmiset käyttävät, ja joiden kautta ihminen havaitsee ja tulkitsee maailmaa (Hall, 2003, 85).
- Enemmän tai vähemmän näkyvää, pääasiassa jollain tavalla opittu, yhteisössä vallitseva jaettujen merkitysten järjestelmä, joka yhdistää ryhmän jäseniä toisiinsa ja erottaa ryhmän muista yhteisöistä.
- Yhteinen merkityskartta antaa meille tunteen kuulumisesta johonkin kulttuuriin, se luo yhdistävän siteen, tunteen yhteisestä **identiteetistä** ja kuulumisesta yhteisöön. Kun voimme nähdä itsemme yhteisessä merkitysten kentässä voimme myös tuntea:
  - Keitä me olemme?
  - Mihin me kuulumme?
  - Tunnettemme oman **identiteettimme**. (Hall, 2003, 85)

Kulttuurin eri kerrostumia

- Kulttuurilla on monia eri määritelmiä. Kulttuurin eri tasoja ovat esimerkiksi
- **kansallinen** (saksalainen, italialainen)
- **etninen** (afrikanamerikkalainen, saamelainen)
- **alueellinen** (länsisaksalainen, itäsuomalainen)
- **uskonnollinen**
- **kielellinen**
- **sosiaalinen luokka**
- Lisäksi puhutaan myös esimerkiksi **organisaatiokulttuureista**, **miesten** ja **naisten** kulttuureista sekä **nuorisokulttuureista**.
- Kulttuurin voidaan ajatella olevan **yhteisöllinen malli**, jonka tietty ryhmä on jostakin syystä omaksunut ja jota se pitää normina jokapäiväisessä elämässään. Kulttuuria voidaan pitää **yhteisössä yleisesti hyväksyttynä ohjeena**, jonka mukaan yksilö toimii ja jonka sääntöjä noudatetaan vaikkapa vuorovaikutustavoissa. (Frisk & Tulkki 2005, 20; Vartia 2009, 15.)
- Kulttuureja luokittelemalla yritetään selittää ja ennustaa, miten eri kulttuurien edustajat toimivat erilaisissa tilanteissa, työelämässä ja vapaa-ajallaan. Ihminen **sozialisoituu** omaan kulttuuriinsa **kotikasvatuksensa** ja **ympäröivän yhteiskunnan** myötä, mutta myös **omat kokemukset** vaikuttavat voimakkaasti hänen toimintaansa. Kulttuurien toimintamalleja on kritisoitu siitä, että ne ovat liian stereotyyppisiä. (Frisk & Tulkki 2005, 20; Vartia 2009, 15.)

Sosiaalistuminen

- sukupolvien välinen vuorovaikutusprosessi
- uusi sukupolvi tulee osalliseksi yhteisön kulttuurista
- kykenee kehittämään myös uutta kulttuuria
- tapahtuu omaksumalla sosiaaliset roolit
- Opitaan se, mitä pidetään tärkeänä, totena, mikä on sallittua, kiellettyä, hyvää ja pahaa
- sosiaalisten mallien siirtäminen seuraavalle sukupolvelle

Mitä on kulttuuri?

- Kulttuurin kuvaamista vaikeuttaa se, että yksilö ei koskaan ole vain yhden tietyn kulttuurin jäsen.
- Suomalaisen tai turkkilaisen kulttuurin lisäksi yksilö on tietyn ammatti- tai kieliryhmän jäsen, nainen tai mies, kaupunkilainen tai maaseudulla asuva, valtavirran tai alakulttuurin edustaja, tietyn sukupolven edustaja. Kaikki nämä vaikuttavat yhdessä yksilön tapaan ajatella, toimia ja kommunikoida. (Lehtipuu 2010, 36.)
- Kun kulttuurin käsitettä lähestytään normatiivisesti, keskeisiä määritteitä ovat **ihanteet, arvot ja asenteet sekä erilaiset säännöt**.
- Vieraan kulttuurin normien ymmärtäminen ja etenkin toimiminen niiden mukaan voidaan kokea vaikeaksi. Ihminen toimii vaistomaisesti sisäistämiensä arvojen ja normien mukaisesti ja vieraassa kulttuurissa hän voi käyttäytyessään oman kulttuurin mukaisesti joutua halveksituksi tai jopa syytetyksi.
- Hyväksytyt ja tavoittelemisen arvoiset asiat yhdessä kulttuurissa saattavat olla laittomia tai ainakin moraalisesti arveluttavia toisessa. (Frisk & Tulkki 2005, 7.)
- Kun kulttuuria tarkastellaan historialliselta kannalta, se tarkoittaa sukupolvelta toiselle välittyvää perintöä. Kulttuurin ominaispiirteitä luonnehtivat esimerkiksi kansanrunot, uskomukset, tarinat ja perinneruoat. Osaltaan myös sosiaalinen käyttäytyminen ja tavat heijastavat kulttuuriperimää ja tämän vuoksi itselle vieraan kulttuurin normien käyttäytymistä pidetään usein epämiellyttävänä. (Frisk & Tulkki 2005, 6–7.)

Hofsteden sipuli

Symbolit:

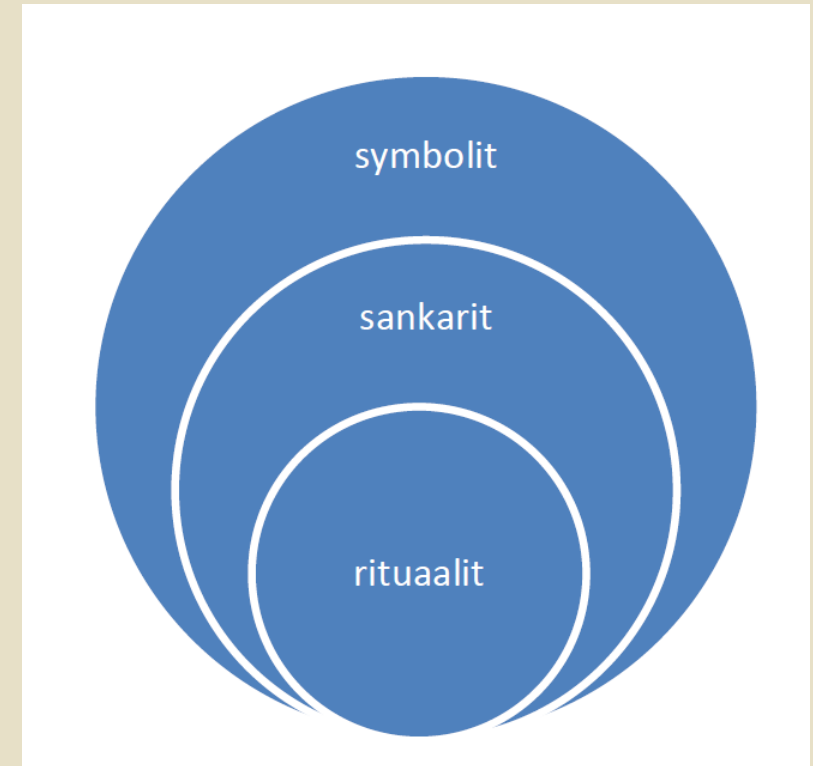
kielen sanat, kulttuurin arvostamat statussymbolit ja pukeutumiskoodit. Nämä asiat muuttuvat. Uusia symboleita on helppo tuottaa ja vanhat katoavat. Symbolien merkityksen ymmärtävät vain samaan kulttuuriin kuuluvat.

Sankarit:

kulttuurin arvostamat sankarit, jotka voivat olla eläviä, kuolleita, todellisia tai mielikuvituksen tuotteita, mutta kaikissa on niitä piirteitä, joita kulttuuri arvostaa ja tavoittelee ja joita käytetään käyttäytymismalleina. Nykyajan maailmassa sankarit ovat yhä useammin globaaleja, kuten Barack Obama tai Dalai Lama.

Rituaalit:

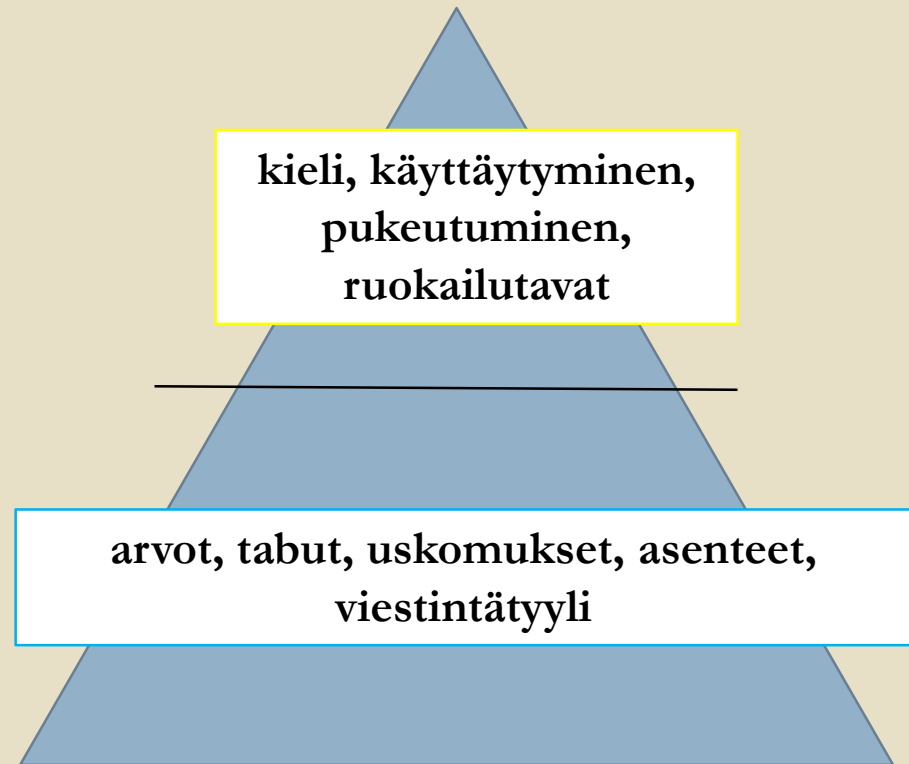
toimintoja, joita kulttuuri pitää välttämättöminä tietyn tuloksen saavuttamiseksi. Joissakin kulttuureissa rituaaleja pidetään myös sosiaalisesti välttämättöminä ja siksi niitä noudatetaan niiden itsensä vuoksi. Näihin rituaaleihin voivat kuulua esimerkiksi tervehtimissäännöt ja uskonnolliset säännöt. (Hofstede 1993, 24-25; Lehtipuu 2010, 37.)

KUVIO 1. Kulttuurin kerrokset (mukaillen Hofstede 1993, 24–25.)

Kulttuuri on vain osin näkyvää

- Kulttuuria verrataan usein myös jäävuoreen (KUVIO 2).
- Suurin osa jäävuoresta on veden pinnan alla ja samalla tavalla kulttuuristakin näkyy vain sen huippu, esimerkiksi mitä kieltä ihminen puhuu, miten käyttäytyään, pukeudutaan tai ruokaillaan. Piiloon, eli veden pinnan alle, jäävät arvot, tabut ja uskomukset. (Lehtipuu 2010, 38; Vartia 2009, 18.)

KUVIO 2. Kulttuuria voi kuvata jäävuorena (mukaellen Lehtipuu 2010, 38.)

Kulttuureissa on myös jotain samaa

- Erojen lisäksi kulttuureissa on myös yhteisiä piirteitä.
- Kulttuuri on aina yhteisesti jaettua.
- Se on opittua ja se rakentuu pitkän ajan kuluessa ja se tekee siitä kestävän.
- Kulttuuri vaikuttaa vahvasti käyttäytymiseen.
- Kulttuuri on arvoja, asenteita, uskomuksia ja merkityksiä.
- Kulttuurista iso osa on pinnan alla eikä suinkaan kaikki ole silmin havaittavissa, kuten sipuli-, puu- ja jäävuoriesimerkeillä osoitetaan.
- Kun kulttuureja vertailee keskenään, olisi tärkeää nähdä ihmiset ensisijaisesti yksilöinä eikä vain kulttuurinsa edustajina. (Lehtipuu 2010, 37-38.)

Kulttuurilla on vaikutusta

- Uskomuksiin
- Käyttäytymiseen
- Havaintoihin
- Tunteisiin
- Kieleen
- Uskontoon
- Perherakenteisiin ja perhesuhteisiin
- Kasvatukseen
- Ruokatottumuksiin
- Pukeutumiseen
- Aikakäsitykseen
- Käsitykseen tilasta ja sen käytöstä
- Terveys- ja sairauskäsityksiin
- Kivun kokemiseen ja sen ilmaisutapoihin
- Suhde lakeihin ja sääntöihin
- Suhde rahaan
- Suhde valtaan

Tutustu! Ota selvää!

- Voidakseen kommunikoida vieraiden kulttuurien edustajien kanssa riittää yleensä se, että tietää jotakin vieraasta kulttuurista ja suhtautuu siihen avoimin mielin.
- On hyvä yrittää sopeutua vieraaseen kulttuuriin, mutta se ei välttämättä tarkoita sitä, että pitäisi omaksua kulttuurin piirteitä ja olla samanlainen kuin vieraan kulttuurin henkilöt. Kulttuuriin tutustumisella vaikkapa ennen liikematkaa on monia etuja ja näin vältetään useimmilta konflikteilta.
- Eri kulttuurien tunteminen kuuluu hyvään viestintätaitoon. Kaikkialla maailmassa ihmisille yhteisiä asioita ovat kohteliaisuus, rehellisyys ja toisten huomioon ottaminen. Ongelma on se, ettemme ymmärrä ja koe asioita samalla tavalla. Mitä paremmin opettelee tuntemaan vieraita kulttuureja, sitä paremmin opettelemme käyttäytymään maassa maan tavalla. (Aittoniemi, Salminen & Yliniemi, ym. 1999, 9–12; Beckman & Forsling 2009, 108–109.)

Selvitä, jos mahdollista

- Tilan käyttö
- Koskettaminen
- Katsekontakti
- Ajankäyttö
- Sukupuoliroolit
- Muodollinen arvojärjestys
- Elekieli

Kulttuurisensitiivisyys

- Oikea asenne kulttuurien kohtaamiseen.
  1. Muukalaisuuteen liittyvien tavallisten ilmiöiden ja ongelmien tuntemus
  2. Kulttuurienväliseen kommunikaatioon liittyvien ongelmakohtien tuntemus
  3. Oman kulttuuritaustan ja sen vaikutusten tuntemus
  4. Itsensä ajan tasalla pitäminen etnisten vähemmistöjen elinoloja ja ongelmia koskevan tiedon suhteen

Kohtaamisessa huomioitava

- Kunnioita toisen ihmisarvoa
- Älä tuomitse, vaikka et hyväksy jotain tapaa
- Tunnista, mikä sinua ärsyttää
- Yritä tunnistaa, miten oma käyttäytymisesi vaikuttaa toisiin
- Ymmärrä erilaisuutta
- Älä ylennä omaa kulttuuria
- Älä oleta heti ymmärtäväsi, todennäköisesti tulkitsette asioita eri tavoin, varmista ymmärtäminen
- Etsi teitä yhdistäviä asioita
- Vältä loukkaamasta uskontoa ja kulttuuria
- Viesti selkeästi
- Muista, että elekieli eri kulttuureissa voi olla erilaista
- Voit myös kysyä kulttuuriin liittyvistä asioista

Vieraaseen kulttuuriin sopeutumisen tavat

1. Sulautuminen

- Yksilö hylkää oman kulttuurin ja pyrkii omaksumaan uuden.
- Uutta kulttuuria pidetään omaa kulttuuria parempana.
- Aiheuttaa helposti henkistä tyhjyyden tunnetta

2. Hylkiminen

- Omasta kulttuurista poikkeava torjutaan
- Uuden kulttuurin piirteet ovat typerää
- Vetäytyy oman kulttuurin edustajien keskuuteen
- Ei omaksu mitään uudesta kulttuurista

3. Häilyminen

- Ihminen ikävöi aina siihen kulttuuriin, jossa ei juuri sillä hetkellä ole
- Kova koti-ikävä, mutta jos pääsee kotiin, ikävöi uuteen kulttuuriin
- Onnellisimpia lentokoneessa, kun voivat uskoa mielikuviansa ja muistoihinsa

4. Integraatio

- Ihminen onnistuu rakentamaan itselleen ehyen identiteetin
- Onnistuu yhdistämään molempien kulttuurien parhaat ainekset
- Uusi kulttuuri tarjoaa mahdollisuuden itsensä kehittämiseen ja rikkaampaan elämään
- tarkoittaa **kotoutumista**

Mutta millainen on suomalainen valtakulttuuri??

- <https://www.infopankki.fi/fi/tietoa-suomesta/perustietoa-suomesta/kulttuurit-ja-uskonnot-suomessa/suomalainen-tapakulttuuri>
- <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/01/27/supisuomea-osa-9-suomalaisia-tapoja-ja-kulttuuria>
- <https://moninet.rovala.fi/assets/moninet/verson-materiaali/Kotostartti-suomalainen-kulttuuri-ja-elamantapa.pdf>
- http://www.edu.fi/miina_ville_ja_kulttuurin_arvoitus/kulttuuri/suomalainen_kulttuuri
- https://www.youtube.com/watch?v=LA1g07v6_E
- https://www.youtube.com/watch?v=Me2_hYm35wc

- Onko näin?

Suomalaiset vähemmistökulttuurit

- Saamelaiset <https://areena.yle.fi/1-4394573>
- Romanit
- Suomenruotsalaiset
- Maahanmuuttajien edustamat vähemmistökulttuurit

Tutustumme vieraaseen kulttuuriin. Valmistele muutama kysymys alla olevista aiheista:

- Vanhempien rooli ja tehtävä perheessä
- Koulunkäynti
- Opettajan ja oppilaan välinen suhde
- Käytöstavat
- Kasvatus
- Ruokatottumukset
- Pukeutuminen
- Aikakäsitys

Suunnittele kysymykset huolella etukäteen. Kun suunnittelet kysymyksiä, muista selkokieli ja hienotunteisuus, kaikkia asioita ei välttämättä voi kysyä suoraan.

Lähteet

- Aittoniemi, A., Salminen, K. & Yliniemi M. Bisnesetiketti – Liike-elämän tapa- ja ruokakulttuuri. 1999. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Beckman, C. & Forsling, J. Från kulturkrockar till kulturmöten. 2009. Kina: Liber.
- Frisk, O. & Tulkki, H. 2005. Kulttuuriavain. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hofstede, G. 1993. Kulttuurit ja organisaatiot – Mielen ohjelmointi. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Lehtipuu, U. 2010. Kulttuuriälykäs bisnesviestijä Aasiassa ja Amerikassa. WSOY-pro.
- Vartia, N. 2009. Kansainvälisen kanssakäymisen taitoja – Kotona kaikkialla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.